

Др. Йосип Гібельс*)

Мораль чи мораліна?

Кожна революція має свої хиби, наша також. Це не так зле, бо вони згодом вирівнюються самі собою, бо це робить час. Важно, щоби лише ті, що несуть відповідальність, не спускали з цього факту уважного погляду; щоби не мовчали зі страху перед суспільністю, коли треба говорити. Річ зрозуміла, що історичний переворот такого формату, як революція, виволікає на день Божий, разом з великими позитивними вартостями, й масу полове. Але став небезпечним, коли полова лежить, твердне, заговує й звужує здоровий, органічний розвій революції. Найвищий час — кинути яскраве світло, піддати немилосердній критиці — одну з цих болячок, що зявилися також і з національ-соціалістичною революцією. Зробити це потрібно, бо інакше грозить нам небезпека, що стиль і життєві форми нашої революції zdeформуються, передаючи нащадкам такий образ наших стремлінь, який цілком не відповідає ні національ-соціалістичному переконанню, ні світоглядові.

По перше: в нашій громадській житті витворилася дика процедура — установлюються й примусово реґляментуються не тільки основні залади моральности народу, але кожній одиниці, кожній приватній особі, накидується кодекс її чисто особистих поглядів. Це веде до чисто поліційного вітрєння тих, що „порушують моральні приписи“, — а це зовсім не в те, до чого стремить національ-соціалізм. Люди позбавлені всякого контакту з життям, які або мають те життя за собою або неварті того, щоби мати його перед собою, ослонюючись деями нашої революції, бавляться в Катонів. Ця їх мораль із правдивою моралю часто не має нічого спільного. Вони виставляють такі етичні приписи, які моглиби реґляментувати спільне пожиття хіба в якімсь жіночій монастирі, але які в життю новітньої держави зовсім не на місці. Це — мораліна замість моралі, а хто її боронить, той на правду не служить добрій справі. Але коли вже ту мораліну проповідують, то, виступаючи перед громадянством, нехай не ховаються за засади нашої революції. Ми не хочемо мати нічого сенько спільного з їх стухлим світоглядом.

Приклад: в однім більшім німецькім місті наліплений рекламний плякат одної фабрики мила; на плякаті — свіжа, гарненька дівоча постать, тримає в руці пакет з рекламованим товаром. Один з Катонів, який нажаль має право рішати чи той плякат має висіти чи ні, забороняє його. А у засадное

*) Автор — один з чоловіх репрезентантів нац.-соц. руху в Німеччині, його „мозок“. Тема, на яку автора мабуть спрямували уваги Ніцше про „безморалінову чесноту“ (moralinfreie Tugend), — актуальна і у нас. Редакція.

тим, що він ображає моральне почуття людности, бо представлена постать жінки тримає пакет з милом в такім місці, — „яке з етичних причин не можна ближче означити“.

Хто тут є етичний? Чи той Катон, що припускає і в інших прихвильність своєї брудної фантазії, чи німецький нарід і національ-соціалістичний рух, які слушно обурюються на такі вибрики? Ближчі доходження виказали, що серце нашого милого сучасника щойно три місяці по тім, як ми перебравли владу, запалало любовю до нашого руху. Але це не заважало йому видати свою заборону в імені — національ-соціалізму,

Пуританізм цього чесного товариства іде так далеко, що не зупиняється навіть там, де зачинається чисто особисте життя. Ці люди волілиб оснувати в кожному містечку і селі комісії для охорони чеснотливости з завданням пильнувати подружжя й еротичне життя кожного Шульце і Мілера. Правда, вони мабуть не скасувалиби, як стоїть в одній знаній оперетці — поцілунку, бо є це одне з найулюбленіших занять; але зате, коли моглиб,—напевно обернулиби національ-соціалістичну Німеччину в пустиню, сповнену сопухом і гдиранням, де на порядку деннім булиби доноси, шпіонування по альковах і шантаж.

Ті самі моральні Катони звертаються й до влади з претенсіями забронити той чи інший фільм, оперу, оперету, де виступають молоді танечниці, нібито — найгірша загроза громадської моральности. Колиб вволити тільки їх волю, то появилисяб на екрані й на сцені самі старі діви й цюці Кльоці обох полів. Спорожнилиби й театри, бо, звичайно, шукає в них публика не того, що в домах молитви. Отже хай нас доля стереже від пляги цих Катонів, за якою не стоїть ні сильне, здорове світовідчування, ані жадна чесна мораль. Пуританізм наших Катонів — це ніщо інше, як протест недолюб і невдах проти життя. Але цей протест не змінить ні життя, ні його законів, а хіба що змусить їх сховатися за параван огидної облуди і забріханої прудерії.

По друге: як собі представляє нпр. німецьку жінку такий напханий мораліною малий Івась? Він представляє її собі такою, що ніколи не виходить сама з дому, ніколи не сидить сама в ресторані, ніколи не виїздить без „опіки“ з молодим хлопцем в неділю, не курить, не пє, не чепуриться і не „робиться гарною“, коротко — вона робить все можливе щоби тримати в границях гріховну пожадливість мужчини. Так представляє собі німецьку жінку наш чеснотливий малий Івась, якого голова напхана мораліною. І горе тій бідній жінці чи дівчині, що так заплуталася в цих моральних засадах, коли з найности або з гріховного потягу—переступає ці приписи! Само собою розуміється, що німецька жінка — на думку тих Івасів — не сміє носити остриженого волосся. Чи не відчувають оті проповідники моралі, що своїм проповідництвом вони глибоко ображають мільони німецьких жінок, які чесно

й відважно сповняють свої обов'язки; які є добрими товаришками своїм чоловікам і добрими матерями своїм дітям? Що своїм проповідництвом вони перед цілим світом понижують і компромітують національ-соціалізм, що вони спізналися прийти на світ о трицять років, та що їх треба покликати до порядку, бо вони стають занадто настирливі? Є добрі і злі, невсипущі й ліниві, порядні й менш порядні жінки з обстриженим й з необстриженим волоссям; чи пудрують вони свій ніс чи ні, це неконче свідчить про їх внутрішню вартість. А коли вони від часу до часу, дома чи в товаристві, закурять цигарку, то за це не належить відвертатися від них мов від зачумлених.

Потретьє: кажуть наші Тартюфи моралі — це не по національ-соціалістичному — тішитися життям; навпаки, треба, мовляв, завжди лиш думати про тіневі сторони життя, песимізм і ненависть до людей є ніби-то найліпші вчителі на цім падолі плачу і терпінь. Для того отже не повинен національ-соціаліст робити нічого, що моглоби оздобити життя; бо примітивність і обмеження всіх потреб для них єдині чесноти характеру. Коли хто має один чистий, а один брудний ковнірчик, то мусить вложити брудний, щоби тим заманіфестувати свою ненависть до проклятого „міщанства“. Хто має добре і лихе убрання, хай вбирає, особливо на параді, лихе, бо тим показує здивованому світові — який він є революціонер. Взагалі радість і сміх — самі в собі — вже проскрибовані, бо нарід не має чого сміятися.

На це відповім: Чи ми живемо в країні побожних фарисеїв чи в країні національ-соціалізму, якого прикметою є афірмація життя? Ми є поза підозрінням, що хочемо сповнити життя розкішю. Вождь і його найближчі не пють і не курять і не віддаються насолодам Люкула. Але погорди варті ті, що хотілиби забити в 60-мільоновім народі всяку радість і всякий оптимізм; не кажім вже про те, що праця отих Катонів многим людям приносить лиш нещастя і нужду. Бо кожна заборонена потреба творить нових безробітних. Коли ніхто не їздитиме самоходами, мусять замкнутися автомобільні фабрики. Коли ніхто не буде носити нових убрень, лишаються без праці ткачі й кравці; коли ніхто не піде до кіна ні до театру, сотки тисяч зайнятих в цій індустрії або їх родини впадуть тягарем для суспільности. Забрати народові радість життя, значить зробити його нездатним до боротьби за насущний хліб.

Хто робить це, той грішить проти діла відродження народу і понижує перед цілим світом наш рух.

Колиб так сталося, як хочуть наші „моралісти“, це привело би до безнадійного збідніння нашого публичного й приватного життя. Ми не хочемо усунути радість з життя, лише змагаємо до того, щоби якнайбільша кількість людей могла тішитися життям. Тому ведемо ми нарід до театру, тому даємо змогу робітникові уратися по недільному на свято, —

тому, даючи радість життя, даємо йому силу, тому отрясаємося ми від агентів тої облудної прудерії і не стерпимо, щоби вони своїми шиканами нашому відважному й чесному народові, який для тяжкої боротьби за існування потребує стільки радості життя, — затроювали існування. Більше афірмації життя і менше гдирання! Більше моралі і менше мораліни.

Б. Романенчук

Іван Мазепа в європейській літературі

(Бібліографічна студія)

Питання, що його тут хочу порушити, не є нове. Обговорювали його вже нераз, давнішими і новішими часами, деякі наші й чужі публіцисти чи літературознавці й історики. Та огляди ці неповні, бо звичайно торкаються лише деяких, скажім, більше знаних авторів. Вони (ці огляди) порозкидувані статтями по різних часописах, вимагають, щоби зібрати їх до купи й дати один повний перегляд цього питання.

З важніших треба згадати: Василь Левицький, („Der Hetman I. Mazepa in der deutschen Literatur“ — *Ruthenische Revue*, 1904, Nr. 21, 22), Др. А. Єнзен („Mazepa in der modernen europäischen Dichtung“ — *Ukr. Rundschau*, 1909, Nr. 7), Др. Д. Донцов („Гетьман Мазепа в западно-європейской літературі“ — *Українская Жизнь*, 1913, № 13, „Шляхи“, 1917 і берлінський „*Tägler*“), Я. Левицький („Гетьман Мазепа у чеській літературі“ — *Руслан*, 1909,) і Сергій Родзевич („Мазепа у світовій літературі“. Вступ до перекладу „Мазепа“ Байрона Д. Загула).

Мазепа був особистістю таємничою, нерозгаданою і через це цікавою й інтересною. Вже це було причиною, що Мазепа був знаний цілій Європі, як літературна постать. Очевидно, що Мазепу знала ціла Європа ще в його часах, як гетьмана, як політика, як державного мужа. Але й коли, майже у сто літ пізніше, Мазепа став героєм літературних творів, не було країни в Європі, де Мазепа не бувби знаний. У Франції, пише француз Воге, не було в той час майже ніодного шкільника, що не знавби Мазепи, що був уосібленням України, її життя й побуту, її багань і змагань.

Літературних творів, де головною постатю є Іван Мазепа, маємо дуже багато. Багато з них відкрито й записано, обговорено й подано до відома ширшому загалові, деякі перекладено й на українську мову, інші знову знані лише з наголовків, але нам недоступні, бо знаходяться по чужих архівах, музеях та бібліотеках; а багато ще, припускаю, є невідомих, невідкритих, що ждуть, аж найдеться якийсь „мазепинець“, подасть їх до загального відома.